

Satılan Suriyeli sığınmacılar

Köşe Yazarları - Av. Taner Kılıç

Sonunda bu da oldu; Türkiye sığınma tarihine kara bir sayfa daha eklendi. Hemen tüm basın bildirdiğine göre Suriye'den Türkiye'ye sığınmacı olarak kaçan ve Hatay'daki kamplara yerleştirilen Albay Hüseyin Mustafa HARMUŞ ve Binbaşı Mustafa KASSUM aralarında MİT Hatay Bölge Müdürü ve mafya mensuplarının olduğu bir ekip tarafından Ağustos 2011 sonlarında buldukları kamptan alındı ve yine bildirildiğine göre 100.000 USD karşılığında Suriye yönetimine "satıldı". Suriye resmi televizyonlarında gösterilen iki sığınmacı subay "kandırıldıklarına" dair itiraflarda (!) bulundu ve Suriye İnsan Hakları Birliğine göre sonradan kurşuna dizilerek idam edildiler.

Olaydan ancak 6 ay kadar sonra ise sığınmacıları satan ekibe yine MİT'in verdiği bilgiler doğrultusunda bir operasyon yapıldı ve "satiştan" elde edilen dolarlarla birlikte zanlılar yakalandılar ve çıkarıldıkları Mahkemece tutuklandılar. Doğrusu sürekli Suriye'deki insan hakları ihlallerine duyarlı olmak konusunda söylemi ön plana çıkan Türkiye adına oldukça yüz kızartıcı bir durum ile karşı karşıyayız.

Suriye'deki olaylardan sonra Türkiye'ye kaçan kişiler bir süredir Türkiye ve dünya kamuoyunun haklı olarak ilgisini çekiyorlar. Bu tür iç karışıklıklardan kitlesel olarak başka ülkeye kaçışlar doğal olarak çok önemlidir ve bu kişilerin başta güvenlikleri olmak üzere tüm insani ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanıp karşılanmadığı merak edilir. Türkiye bu kez 1. körfez krizinde Halepçe'den kaçan Kürtlere yaptığını yapmadı; kapılarını açtı ve ülkeye girişlere engel olmaya çalışmadı. Gelen kişilere –benzer kitlesel akımlarda dünyada oluşturulan kamplar dikkate alındığında- görelilik olarak fena sayılmayacak fiziki imkanlara sahip olan 5 ayrı mevkide çadır kamplar oluşturdu (gerçi havaların soğuması ile bu kişilerin halen çadırlarda kalmaya devam etmeleri fiziki koşullar kalitesini de oldukça düşürdü). Üstelik bu kişilerin kendileri istemedikçe ülkelerine zorla gönderilmeyeceklerine dair en üst düzey ağızlardan güvence içeren beyanlar verildi. Ancak biz mülteci alanında çalışan insan hakları örgütlerine göre Türkiye'nin gelen kişilere yönelik iki temel yanlış politikası oldu: hukuki vasıflandırma ve tecrit.

Türkiye, Suriye'den kaçarak gelen kişilere (Rusya'dan gelen Çeçenlere yaptığı gibi) kısa bir süre sonra resmi ağızlardan "misafir" tanımlamasını layık gördü ve basının sığınmacı, mülteci tanımlamalarına karşı bunu ısrarla ve altını çize çize sürdürmeye çalıştı. Oysa Türk hukuk mevzuatında "misafir" tanımlanmış bir statü değil, tamamen uyduruk bir kavramdır. Bu kişilerin durumlarına bakıldığında Türkiye'nin de taraf olduğu uluslararası hukuka göre mülteci mevzuatına uyduğu çok rahat anlaşılmaktadır. Gelişlerinin bireysel değil, kitlesel düzeyde olmasından dolayı durumlarının bireysel mülteci statüsü belirleme prosedürü işletilmeden "geçici koruma" (temporary protection) kapsamında değerlendirilmesi doğru olacaktır. Keza, Türkiye'nin bu alandaki halen en temel hukuki mevzuatı olan 1994 Yönetmeliğinin 4. Bölümünde düzenlendiği üzere "*Sınırlarımıza Topluca Gelen veya Sınırlarımızı Topluca Geçen Mülteci ve Sığınmacıların Ülkemize Kabul Edilmeleri Halinde Yapılacak İşlemler ve Alınacak Tedbirler*" kapsamında değerlendirilmeleri gerektiği açıktır. Ancak nedendir bilinmez Türkiye bu hukuki mevzuatına sırtını dönerek yetkili ağızlardan bu yanlış tanım ısrarını sürdürdü. Türkiye'nin bu tavrı terminolojik bir bilgisizliğe dayanmıyorsa kasıtlı bir manipülasyona işaret etmektedir.

İkinci temel sorun ise Türkiye'nin Suriyeli sığınmacılara yönelik uyguladığı tecrit ve izolasyon politikasıdır. Türkiye bu kişilerin uluslararası ve ulusal basın ile görüşmesine, kendilerine insani yardım örgütleri de dahil olmak üzere tüm insan hakları ve sivil toplum kuruluşlarının erişimine yasaklama getirdi. Elbette mülteci hukukunun en temel gereklerinden biri olarak sığınmacıların öncelikle güvenliklerinin sağlanması adına isim ve görüntülerinin basında yer almaması, bir sivil

toplum kuruluşundan geldiğinden bahisle herkesin kampa elini kolunu sallayarak girememesi yönünde alınan tedbirler bizler tarafından anlayışla karşılanacaktır. Ortada Suriye devletinin dillere destan bir istihbarat örgütü olduğu da dikkate alındığında olması gereken de budur. Ancak yine de sırf bu gerekçelerle basına ve sivil toplum kuruluşlarına yönelik tam bir tecrit gayreti haklı gösterilemez. Bunun için çok rahat bir mekanizma kurulup işletilebilir ve “kimliklerinden emin olunan” basın mensupları ve sivil toplum kuruluşları ile sığınmacıların buluşması sağlanabilirdi. Oysa bu yönde herhangi bir gayret, istek ve inisiyatif gösterilmemiş, tüm dikkatler bu kişilerin tecrit altında tutulması yönünde yoğunlaştırılmıştır. Öyle ki, mesela Uluslararası Af Örgütü'nün Londra'dan gelen Suriye araştırmacısı Neil Sammonds kampın önünde bir hafta beklemesine ve görüşme için örgüt tarafından her düzeyde sayısız resmi başvurular yapılmasına rağmen buna izin verilmemiş, araştırmacı eli boş bir şekilde Londra'ya dönmek zorunda kalmıştır. Tabi doğal olarak bu kadar yoğun tecritin uygulandığı kamplardan türlü türlü iddia ve dedikodular yayılmıştır.

Bu kapsamda Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi (PACE) Göç, İltica ve Nüfus Komitesini temsilen 4 parlamenterden oluşan heyetin (İsveç, BK, İtalya ve Hollanda parlamenterleri) 26 Temmuz tarihinde Hatay'a yaptığı ziyarette kamplarda inceleme yapma imkanının tanınmaması heyetin tepkisine neden olmuştur. Heyet özellikle ülkedeki sivil toplum kuruluşları ve BMMYK'nin dahi bu kamplara girişlerine izin verilmediğini öğrendiklerinde endişe duyduklarını yaptıkları açıklamada dile getirmiştir.

Bizimde bu kamplara ve Suriyeli sığınmacılara erişim isteğimiz Türkiye'nin değişik resmi makamlarına defalarca yazılı ve sözlü olarak iletilmesine rağmen izin verilmemiştir. Ağustos ayı başlarında Hatay Valiliğine Mülteci Hakları Koordinasyonunu oluşturan 7 insan hakları örgütü olarak ziyaretimiz ile de resmi tavır değişmemiş, Hatay'a kadar giden 7 insan hakları örgütü temsilcisine kamplara giriş ve kamplardaki sığınmacılarla görüşme imkanı oluşturulmamıştır. Görüştüğümüz Vali yardımcısı ile konu üzerine yaptığımız hukuki tartışma Ankara merkezli bir tutuma bağlı olarak semeresiz kalmıştır. Keza, Ağustos ayı sonlarında bu kez Avrupa-Akdeniz İnsan Hakları Ağı (EMHRN) adına Avrupa'dan Hatay'a gelen bir heyet bizim karşılaştığımız tavrın aynısı ile karşılaşmış, ne sığınmacılarla görüşebilmiş, ne de sığınmacıların hukuki statüleri hakkında tartışma gerçekleştirebilmiştir. Aradan uzun bir süre geçmesine rağmen kamplar üzerindeki tecrit kaldırılmamış, kurumlarımıza kamplara erişim konusunda izin verildiğine dair bir bilgi ulaştırılmamıştır.

Benzeri bir durum görebildiğimiz ve öğrenebildiğimiz kadarıyla Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Türkiye Temsilciliği için de geçerlidir. Angelina Jolie ziyaretinden sonra BMMYK'nin bu kamplara yönelik bir girişi, izleme faaliyeti veya kamplar içinde herhangi bir çalışması bilinmemektedir. BMMYK'nin bu kamplara girmek ve çalışmalar yapmak istemesi yönünde bir irade gösterdiğine ilişkin bir bilgi de edinilmemiştir. Ancak genel anlamda kamptaki sığınmacılara yönelik uygulanan tecrit ve izolasyon politikasının BMMYK'ni de kapsadığı anlaşılmaktadır. BMMYK tarafından ise Türkiye'nin sergilediği bu resmi ve fiili politikaya karşı bilinen bir eleştiri getirilmemiştir. Öte yandan BMMYK'nin Türkiye'deki tüm Suriyeli bireysel sığınma başvurularını dahi Suriye'deki olayların bitmesine kadar askıya alması ve hepsini Türkiye'nin uyguladığını belirttiği (ancak Türkiye'nin bu statü ve prosedürü uyguladığını kabul etmediği) geçici sığınma prosedürü içinde kabul etmesi, bu kişilerin de Hatay'daki kamplara gitmelerini beklemesi biz mülteci hakları örgütleri tarafından eleştirilen bir durumdur. Bu belirsiz bekleme süresinin birçok bireysel başvuru yapan Suriyeli sığınmacıyı ayrıca zor duruma sokacağı açıktır.

İşte tüm bu tecrit ve izolasyon politikası altında tutulan Suriyeli sığınmacıların kampından gelen bu son haber herkesi şok edecek kadar önemlidir, bir devlet adına utanç vericidir: Türkiye'ye sığınma amaçlı gelen kişilere hak ettikleri güvenlik sağlanamamış, üstelik bir de güvenliklerinden sorumlu resmi yetkililerin de içinde bulunduğu bir ekip tarafından kaçtıkları ülkeye geri satılmışlardır. Bu

durum doğal olarak kamplarda tutulan diğer sığınmacıların güvenliklerinin ne kadar garantide olduğu sorusunu doğurmuştur. Keza, bu olayın çapı ve sanık durumunda bulunan kişi/lerin resmi sıfatları göz önüne alındığında ihlalin sadece bu olay ile sınırlı olmayabileceği kuşkusu haklı olarak doğmuştur. Dolayısıyla çok çaplı bir idari ve yargısal soruşturmaya ihtiyaç vardır. Mülteci Hakları Koordinasyonu üyesi dernekler olarak bu hususta geçtiğimiz günlerde Cumhurbaşkanı, Başbakan, İçişleri Bakanı ve Dışişleri Bakanına konu hakkında duyduğumuz kaygılar ve talepleri içeren birer mektup gönderilmiştir.

Bu trajik olay mülteci hukukunun sağladığı güvencelerin ne kadar hayati olduğunu ve prosedürün niçin BMMYK ve mülteci alanında çalışan hak örgütleri tarafından gözlemlenebilir mesafede durması gerektiğini bir kez daha ancak çok dramatik bir şekilde göstermiştir. Bu yeni gelişmeye kadar bu yöndeki iddialar gibi HARMUŞ hakkındaki haberlere de Dışişleri Bakanlığı iddiaları sürekli yalanlamış ve “dezenformasyon” olarak değerlendirmiştir. Keza, henüz resmi olarak açıklanmasa da bildirildiğine göre kamplar hakkında önceki tarihlerde dile getirilen şikayet ve iddialar üzerine harekete geçen TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonunun kamplarda kesinlikle hiçbir sorun olmadığına ilişkin raporu basına sızmıştır. Ancak bu olaydan sonra kamplar hakkında verilecek resmi cevaplara ve kamplardaki tüm uygulamaları aklayan raporlara karşı herkesin “emin misiniz?” diye ikinci bir soru sorma hakkı doğmuştur.

Av. Taner KILIÇ

Mültecilerle Dayanışma Derneđi

Yönetim Kurulu Başkanı

ktaner@gmx.net